

علامه طباطبایی در تقابل با اخباری‌گری: دانش تفسیر را احیا کرد

علامه طباطبایی در روزگاری به نگارش میزان پرداخت که طرفداران اندیشه اخباری‌گری، تفسیر قرآن و اجتهاد در آن را نوعی تفسیر به رأی معرفی می‌کردند و همین امر منجر به کم‌رونی دانش تفسیر شده بود.

علامه طباطبایی در روزگاری به نگارش میزان پرداخت که طرفداران اندیشه اخباری‌گری، تفسیر قرآن و اجتهاد در آن را نوعی تفسیر به رأی معرفی می‌کردند و همین امر منجر به کم‌رونی دانش تفسیر شده بود.

حجت‌الاسلام « محمد مهدی احسانی‌فر» عضو هیئت علمی دانشکده علوم حدیث قم
حجت‌الاسلام و المسلمین محمد مهدی احسانی‌فر، عضو هیئت علمی دانشکده علوم حدیث قم در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) علامه طباطبایی را یکی از بنیان و بلکه عمده‌ترین بنیان‌گذار نهضت جدید تفسیر قرآن در عصر حاضر خواند و اظهار کرد: علامه در زمانه‌ای به دانش تفسیر پرداخت که عوامل مختلفی موجب کم‌رونی شدن این دانش در حوزه‌های علمیه شده بود.

وی افزود: اندیشه‌های افراطی اخباریون بسیاری از اذهان را معطوف به خود کرده بود و باعث ایجاد این تصور شده بود که پرداختن به کار اجتهادی و تفسیر قرآن نوعی تفسیر به رأی و کاری خطرناک محسوب می‌شود. خطر شیوع اعوجاجات فکری و به‌ویژه افراطی‌گری‌های اخباریون موجب شد که در مقابل آنان يك نهضت اجتهادی فوق‌العاده قوی در فقه و اصول برای کنترل و انقراض آن گرایش افراطی ایجاد شود و ذهنیت و توان حوزه‌ها بر حسب چنین ضرورت‌هایی عمدتاً مصروف دانش‌های دیگر شود.

احسانی‌فر تصریح کرد: ایجاد چنین زمینه‌ای موجب شد تا از سویی به سبب اشاعه اندیشه‌های افراطی اخباریون، علم تفسیر و اجتهاد در آن علم خطرناک جلوه کند و از سوی دیگر حوزه‌ها بر حسب وظیفه و ضرورت برای روشن کردن اذهان و جلوگیری از انحرافات فکری رایج، به اجتهاد در دانش‌هایی چون فقه و اصول بپردازند و توجه شایسته و لازم نسبت به تفسیر نداشته باشند؛ بنابراین در همین فضا نیاز بود تا قیام و نهضتی صورت بگیرد و علامه طباطبایی به شایسته‌ترین وجه این کار را انجام داد.

وی در تبیین فضای عمومی حوزه‌ها در زمان نگارش تفسیر میزان خاطرنشان کرد: پیش از آن‌که علامه طباطبایی در عصر خود به کار تفسیر بپردازد، دانش تفسیر به عنوان يك دانش تخصصی در حوزه‌های علمیه مطرح نبود؛ هرچند احياناً برخی از علمای بزرگوار تفاسیری داشتند که در مواقع خاصی آن‌هم به صورت بیان نتایج تحقیقات تفسیر و نه تفسیر با ساز و کارهای علمی برای توده مردم به صورت پراکنده داشتند.

عضو هیئت علمی دانشکده علوم حدیث قم با بیان این‌که دانش تفسیر تخصصی در حوزه‌های علمیه پیش از علامه طباطبایی کاملاً غریب و مظلوم بود، عنوان کرد: علامه موجب شد تا دانش تفسیر در حوزه‌های علمیه مورد توجه و ژرف‌اندیشی قرار بگیرد، ایشان تفسیر را در عالی‌ترین سطح تخصصی خود در حوزه علمیه زنده کرد و شاگردان بسیاری را در این زمینه پرورش داد.

احسانی‌فر اضافه کرد: همت و فداکاری و بالاتر از آن، اخلاص و توحید مرحوم علامه طباطبایی در کار تفسیر موجب شد که خداوند متعال به کار ایشان برکت دهد، به گونه‌ای که شاگردان ایشان متأثر از نهضتی که علامه آغاز کرده بود، کار او را دنبال کردند و این نهضت را به گونه‌ای شکوفا کردند که امروز در تمامی حوزه‌های علمیه شیعه، تفسیر رونق و شکوفایی پیدا کرده و مورد توجه واقع شده است.

وی در بیان علل توفیق علامه طباطبایی در این نهضت تفسیری تصریح کرد: ایشان در کنار نبوغ و عبقریت خاص خود در تفسیر، از مایه‌های تفسیری اساتید خود و در رأس آن‌ها مرحوم علامه بلاغی و سیدعلی‌آقا قاضی طباطبایی بسیار بهره برده بود و به‌واسطه این عوامل تفسیر را در زمان خود زنده و فراگیر کرد و پس از نهضت ایشان، تفسیر از صورت تخصصی به صورت عمومی‌تر در بین مردم فراگیر شد.

عضو هیئت علمی پژوهشکده دارالحدیث قم خاطرنشان کرد: به دنبال نهضت تفسیری علامه طباطبایی، تفاسیر بعدی - از جمله تفسیر نمونه و تفاسیر دیگر - در عین تخصصی بودن، شاهکاری در عمومی کردن تفسیر محسوب می‌شوند؛ همه این‌ها متأثر از آن قدم مبارکی بود که این انسان موحد، مجاهد و فداکار انجام داد و پس از او و در کنار این حرکت تفسیری، مرحوم آیت‌الله معرفت نیز در عرصه علوم قرآنی نهضتی به پا کردند که امروز آثار و برکات آن برای همگان مشهود است.